
ADOLESCENTI I RELIGIOZNO PITANJE

PROMJENE U IZRAŽAVANJU RELIGIOZNOSTI ADOLESCENATA

U sociologiji religije sve se više govori i piše o tzv. "religijskom tržištu" (P. L. Berger, R. N. Bellach). Riječ je o religioznoj ponudi koja ima jaku konkurenciju. Na području socioloških istraživanja sve više je interesa za nove religiozne pokrete i sekte koje najčešće nemaju ništa zajedničkog s institucionalnim religijama. Neosporno je da su upravo mladi glavni protagonisti i najbrojniji potrošači novih "religioznih proizvoda" modernog religijskog marketinga. Ulazimo u proces religioznog raslojavanja koji ukazuje na velike promjene u življenju i javnom izražavanju religioznosti.²⁶⁶

U zadnjih nekoliko godina i Hrvatska je postala primamljivo tržište za mnoge sekte, posebno one istočnjačkog podrijetla. Novi religiozni pokreti predstavljaju novi izazov za Crkvu danas.²⁶⁷ Sociolog Jakov Jukić ukazuje na slojevitost problema nove religioznosti. U njenom središtu su iskustva svetoga, a ne vjerovanja u njega, osobna duhovna obnova (putem raznih starih i novih tehnika meditacije i askeze) nasuprot tipičnim dualizmima velikih monoteizama (Stvoritelj-stvorenje) - čovjek i svijet, duša i tijelo (moderna religioznost promiče holizam i određeni panteizam).²⁶⁸ Sva obilježja nove religije "nalaze se sretno skupljena u pokretu New Age, jer New Age je klasičan i do kraja doveden slučaj vjerovanja bez pripadanja. U njemu, naime, nema ustanove Crkve. New Age je više neki 'ugodač', 'klima', 'ozračje', 'novi senzibilitet', neoblikovano stanje, manje završen i dobro zaokružen sustav učenja."²⁶⁹

Nova religioznost počinje "poprimati neke gipke, nestalne, raznolike, promjenjive i slobodno odabrane oblike svojeg očitovanja koji su u čistoj opreci prema obveznosti, propisnosti, vezanosti, istovjetnosti i određenosti kršćanstva Crkve. Glede pravovjerja, ta je religioznost sinkretistička i heretička jer prihvaća i 'miješa' vrlo različita vjerovanja i objave."²⁷⁰

Analizirajući religioznost mladih u Italiji, Garelli zamjećuje određene promjene u značenju religije u svijetu

mladih.²⁷¹ Sve je prisutnija tendencija definirati se katolikom ili religioznom, a da to nema posljedice na praktičnom i moralnom području, izbjegavajući jaču identifikaciju s religioznim ustanovama. Prisutna je određena selektivnost u prihvaćanju temeljnih vjerskih istina – ravnanje po vlastitom ukusu. Sve više, i to posvuda, zamjećuje se opadanje broja onih koji redovito prakticiraju svoju vjeru.²⁷²

Analizirajući religiozna kretanja u svijetu mladih mogu se uočiti određene tendencije koje su svojevrsan indikator novih gibanja na tom području. Mladi Europljani izjavljuju da su “katolici”, iako to čine u okviru mnogih suprotnosti i nesuglasnosti. Uloga religije vidno je oslabila i sadržajno je razrijeđena. Posljedica je to kulturnog pluralizma i tolerancije koje karakteriziraju suvremeno društvo.

RELIGIOZNI PLURALIZAM

Proces funkcionalne diferencijacije dao je novi izgled modernom društvu. Ono nije više politički homogeno društvo u koje se pojedinac integrira, pronalazeći vlastitu sigurnost. U terminološkom značenju riječi “pluralizam” nije samo određena datost nego pravo, a to znači da je pluralitet priznat ne samo kao činjenica nego kao pravo, dobro i vrijednost. Stoga se govori o društvenom pluralizmu, kulturnom pluralizmu, religioznom pluralizmu, političkom pluralizmu. Francuski mislilac Xavier Thevenot sažeti će pluralizam kao “pravo na različitost”. Autonomija i sloboda dvije su temeljne pretpostavke pluralističkog društva. Tolerancija je pretpostavka autonomije i slobode. Prema zakonu tolerancije sve je moguće, svi imaju ista prava u izricanju vlastitog mišljenja i u oblikovanju vlastitog stila života. Na religioznom području to je “plodno polje” za nicanje novih religioznih oblika – sekta, ali i put do religioznog relativizma. Jakov Jukić navodi nekoliko važnih čimbenika koji ukazuju na prisutnost pluralizma i individualizma: duhovno ostvarenje ljudske osobe, religiozno iskustvo kao mjerilo pravovjernosti, prvotnost osjećajne ushićenosti nad striktnom primjenom liturgijskih obrazaca, ozdravljenje nutrine pojedinaca, a ne kolektivna obnova društva, vjerovanje da presudan utjecaj dolazi više iz osobna svjedočanstva i moći karizme nego iz pripadnosti crkvenom zajedništvu, slobodan izbor skupina unutar Crkve prema neotudivim osobnim pogledima pojedinca.²⁷³ De Vanna upozorava na posljedice prenaplašene tolerancije na religioznom području koja se gotovo može identificirati s indiferentizmom, ili, pak, može dovesti do religioznog sinkretizma koji otvara prostor različitim ponudama.²⁷⁴ U modernom društvu religija je postala “element luksuzne

potrošnje” u golemom supermarketu pluralističkog života, što dovodi do sve šireg “religijskog tržišta”.²⁷⁵

s. Valentina Blaženka Mandarić
Tko su adolescenti

SINKRETIZAM

Na području religioznih gibanja među mladima, općenito se “stvara jedna jaka eklektična i sinkretična religioznost koja ‘pluta’ od jednog sakralnog nauka do drugog, posuđujući samo najpogodnije ‘komadiće’ iz tog babilonskog tržišta ideja i obreda. Stoga je ta religioznost krajnje raznorodna i raznovrsna, nestabilna i nestalna, pa ide od slaganja ‘komadića’ budizma, hinduizma i taoizma do posudbe dijelova učenja masonerije, alkemije i gnoze.”²⁷⁶ Sinkretizam u religioznom kontekstu je svojevrsna rekonstrukcija vjerovanja koje “sintetiziraju” različita mišljenja koja malo vrijede i ponekad su u sebi oprečna. Za neke je sociologe fenomen New Age ostvarenje tih pokušaja.²⁷⁷ U sve jačem širenju i populariziranju pokreta New Age od strane mladih, mnogi odgojitelji vjere ukazuju kako je to zapravo dokaz jačeg prodiranja ideološkog i religioznog sinkretizma u svijet mladih ljudi. Naše društvo je “beskrajno ‘tržište’ na kojem može svatko pristati, primjerice uz hinduizam ili islam, ali je također mjesto i prodaja različitih kuriozитета čiji korijeni ne ulaze ni u jedno poimanje svijeta. Umjesto da osoba bude utemeljena i pripada jednoj religiji, stvara vlastitu religiju koja joj se sviđa, nalik je barmenu koji miješa svoj koktel.”²⁷⁸ Tržište religijskih “ideja nitko više ne uspijeva nadzirati jer uvozom dolaze odasvud iz svijeta. Religija se na tržištu prodaje u nekoj vrsti *fast food*, a gdje mladi *seekers* u smjenama i na brzinu proždrljivo troše pružene im ‘svete’ proizvode, a da se uopće ne zapitaju što zapravo sadrže ti različiti sakralni hamburgeri njima namijenjeni (Giovani Filorano).”²⁷⁹ Današnji mladi imaju potrebu da se za nešto uhvate. Trebaju nešto što će im, barem lažno, pružiti nadu i određenu sigurnost. Pozivajući se na Nietzschea, Stjepan Kušar smatra da mladi traže bilo kakav smisao života. U tom smislu, kaže autor, “bolje je slijediti nekog gurua koji daje naputke i pravila zahtjevnog življenja ili se smjestiti u neku toplu i povezanu zajednicu gdje čovjek osjeća da se nalazi kao ‘svoj među svojim’, sjeđinjen s njima, negoli podnositi nepodnošljivu samoću i stalno se suočavati s prazninom.”²⁸⁰

SUBJEKTIVIZAM

Pretjerani subjektivizam dominira u svim segmentima života, pa tako i na religioznom području. Mladi odbijaju norme koje dolaze izvana, posebno one koje od njih traže

odgovornost i promjenu ponašanja. Svaka osoba “izrezuje” svoj oblik vjerovanja i djelovanja koji joj omogućuje da dade smisao vlastitoj egzistenciji bez angažiranog uključivanja. Kršćanin – da, ali na svoj način.²⁸¹ Primjećuje se rast broja mladih koji se zanimaju za religiju i koji je odabiru. Taj odabir je osoban. Upravo je u tom procesu razvidan prenaplašeni subjektivizam u kojem Garelli vidi proces sekularizacije svijesti.²⁸² Milanesi primjećuje kako današnji mladi vjeruju u Boga, ali ne u onakvog kakav On jest, nego u ono što je Bog za njih.²⁸³ Umjesto religioznosti u okvirima crkvenih modela, oni pokazuju sklonost subjektivizmu koji se očituje u želji da grade osobni odnos s Bogom, Kristom i Crkvom. Takvo ponašanje može voditi indiferentizmu i otuđenosti od institucionalnih oblika religije i gubljenju osjećaja pripadnosti Crkvi.²⁸⁴ U mladima se zamjećuje porast zanimanja za “prigodna slavlja” – religioznost koja se ne živi svaki dan, nego u određenim trenucima praćeni jakim doživljajima religioznog iskustva velikih skupina. Tako rastu na cijeni velika svjetska religiozna središta koja su postala nova “Meka” za milijune mladih hodočasnika. Misa u župi nije zanimljiva, ali je zato privlačno putovati tisuće kilometara da bi se sudjelovalo za Uskrs u Taizu.²⁸⁵

INDIFERENTIZAM

Pojam “indiferentizam” ima niz sinonima koji se susreću u literaturi: nereligioznost, agnosticizam, skepticizam i ateizam.²⁸⁶ Indiferentnost je plod kulturalnog pluralizma koji propagira “pravo na različitost”. Pravo na različitost je zapravo sinonim za toleranciju koja se može gotovo identificirati s indiferentizmom. Kada je riječ o mladima, sociolozi ističu da podmukla bolest od koje boluju nije droga, SIDA, razne smrtne opasnosti, nego indiferentnost, njihovo zatvaranje u sebe i vlastite zabave, zanemarujući potpuno druge.

U današnjem konzumističko-hedonističkom društvu nailazimo na indiferentnost u različitim nijansama: prema patnjama i potrebama drugih, prema društvenom dobru, prema prirodi, itd. Kada je riječ o vjerskoj indiferentnosti, onda ona zadobiva specifičnu dimenziju na relaciji čovjek – Bog, čovjek – vjera. Religiozni indiferentizam kao masovna pojava je “stvarnost modernog društva – zlo ovog stoljeća.”²⁸⁷ Drugi vatikanski koncil upozorio je na sve masovnije napuštanje religioznog. “Drugačije nego u prijašnjim vremenima, nijekanje Boga ili religije i potpuna indiferentnost prema njima nisu više nešto neobično niti stvar pojedinca.”²⁸⁸ Da je doista tako, ukazuju mnoga sociološka

istraživanja.²⁸⁹ U pitanju je čovjekov nezainteresirani stav u odnosu prema Bogu. Nezainteresiranost je “nedostatak ljubavi, odsutnost religiozne znatiželje, neizricanje vlastitog stava o pitanju Boga.”²⁹⁰ K. Rahner razlikuje četiri tipa vjerske indiferentnosti:

- a) “indiferentnost prema bilo kojoj religiji i religioznom moralu” (...);
- b) “indiferentnost prema bilo kakvoj religioznoj formi i moralu utemeljenom na nadnaravnom” (...);
- c) “indiferentnost prema objavljenim religijama” (...);
- d) “indiferentnost isključivo prema katoličkoj Crkvi” (...).”²⁹¹

U svojoj definiciji vjerske indiferentnosti F. X. Kaufmann orijentira se na “europsku vjersku indiferentnost” ističući njena četiri oblika.²⁹² Vjerski indiferentna je ona osoba koja je u potpunosti isključila Boga iz svog života. Vjera ju jednostavno ne zanima, nema potrebe pitati se postoji li Bog ili ne. Za takvu osobu vjera je stvar prošlosti, nešto što nema smisla, beskorisna je. Indiferentna osoba ne prepoznaje nikakvu vrijednost u vjeri i Bog je za nju beznačajna stvar koja nije vrijedna minimalne pozornosti. Za takvu osobu Bog je mrtav. Nije u pitanju njegova egzistencija nego, prije svega, važnost Boga u konkretnom životu. Stoga, ako za indiferentnog Boga i jest vrednota, indiferentna osoba živi i u svom se životu ponaša kao da Bog i ne postoji.²⁹³